

โครงสร้างประชากรของอาจารย์ที่พม “รัฐлік”

พศ. ๑๙.๕๕: สิบเดชารัก

เป็นเวลา 13 ปีเต็มแล้วที่ผมได้รับโอกาสให้เข้ามาเป็นอาจารย์ประจำในคณะนี้ และนี่เป็นโอกาสอันดีที่คณะครบรอบ 50 ปีพอดี เมื่อย้อนเวลากลับไปหวนคิดถึงช่วงเวลาในการทำงานที่คณะมา มีอาจารย์ท่านที่รู้จักได้ทยอยไปจากคณะหลายต่อหลายคน ที่เกษียณอายุราชการระหว่างที่ผมทำงานอยู่นั้นมีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ อ.สุมิตร อ.ปฐมฤกษ์ อ.ธีรยุทธ อ.พงษ์สวัสดิ์ อ.สมเพลิน อ.บุญมา อ.สายใจ อ.รุจี อ.จิราภา เฉพาะ 5 ท่านหลังล้วนเป็นกรรมการที่พิจารณารับผมเข้ามาเป็นอาจารย์ ต่างก็ได้พ้นภาระหน้าที่และไปจากคณะ ซึ่งน่าจะใจว่าทั้ง 5 ท่านไปจากคณะในช่วงเวลาที่ห่างกันไม่มากนัก ยังไม่นับรวมอาจารย์ท่านที่เสียชีวิตและลาออกอีกอย่างละหนึ่ง กับทั้งอาจารย์ที่รู้จักแต่เกษียณอายุราชการก่อนหน้าที่ผมจะเข้ามาทำงานอีกหลายท่าน นี่ยังไม่รวมเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสายสนับสนุนอีก 4 คนที่เกษียณแล้ว ยังมีชีวิตอยู่ 2 คน เสียชีวิตแล้ว 2 คน รวมทั้งเสียชีวิตก่อนเกษียณอีก 1 คน เขียนถึงตรงนี้อารมณ์หดหู่ ความเศร้าและห่วงกังวลเข้ามาแทนที่ความตั้งใจเขียนทันที พร้อมๆ กับมีคำถามผุดขึ้นมาว่า วันหนึ่งข้างหน้าก็ต้องถึงที่ถึงเวลาของเราเองเหมือนกัน ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง

อาจารย์สายมานุษยวิทยาที่เกษียณไประหว่างที่ผมปฏิบัติงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นั้น ผมมีสัมผัสคุ้นเคยด้วยมากนัก มีท่านหนึ่งผมพบเห็นแค่ 3 ครั้ง พูดคุยด้วยไม่ถึง 10 ประโยคตลอดระยะเวลา 13 ปีที่ผ่านมา จึงไม่ได้รู้สึกแปลกใจมากนักกับการที่ท่านเหล่านั้นเกษียณอายุราชการ แต่ที่ทำให้ผมรู้สึกใจหาย... คืออาจารย์สายสังคมวิทยา

ที่เกษียณในช่วงไม่กี่ปีหลัง แน่หนอนว่าล้วนแต่เป็นอาจารย์ผู้ใหญ่มีอาวุโสเป็นที่รู้จักทั่วไปทั้งในและนอกคณะ ต่างเกษียณและไปจากคณะพร้อมๆ กัน เร็วๆ นี้ จะมีอีกหลายท่านที่จะเกษียณ จากนั้นอาจารย์สายสังคมวิทยาจะคงเหลือแต่อาจารย์รุ่นเยาว์ทั้งหมด

ผมจึงสนใจว่า ปัจจุบันอาจารย์ทั้งสายสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่ทำงานอยู่นั้นมีโครงสร้างทางประชากรก่อนวัยเกษียณจำแนกตามสาย แบ่งตามกลุ่มอายุต่างกันอย่างไรในโอกาสครบรอบ 50 ปี และฉายภาพไปข้างหน้าคราวละ 10 ปี ไปอีกสัก 30 ปี ผมจะเห็นอะไร? ภายใต้เงื่อนไขการเป็นประชากรปิด ทั้งปิดต่อการเพิ่มขึ้นของอาจารย์หน้าใหม่ที่จะเข้ามาเพิ่มเติม ทั้งปิดต่อการย้ายเข้าย้ายออกของอาจารย์ที่มีอยู่เดิม ทั้งปิด (โอกาส) ของการเสียชีวิตของอาจารย์ที่แม้จะเป็นไปและ (อาจ) เกิดขึ้นโดยธรรมชาติก็ตาม ทั้งปิดต่อการค้ำรวมอาจารย์ที่ต่ออายุราชการและปฏิบัติงานช่วยคณะอย่างหนึ่งอย่างใดในฐานะ/สถานะไหนก็ตาม ผมเพียงอยากเห็นภาพพีระมิดทางประชากรซึ่งน่าจะบ่งบอกอะไรบางอย่างกับอนาคตของคุณะ เมื่อแบ่งแยกการจากไปอย่างที่เราจะเป็นด้วยการเกษียณของอาจารย์ในคณะที่มีอยู่ในปัจจุบันยามครบรอบ 50 ปีของคุณะ ขออนุญาตหมายเหตุเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์โครงสร้างของฝ่ายสนับสนุนด้วยมูลเหตุหลายประการ ทั้งการเปลี่ยนแปลงบ่อย (เปลี่ยนงาน เปลี่ยนตำแหน่ง) ทั้งการออกกลางคัน ความไม่แน่นอน และการเพิ่มลดจำนวนตามแต่ นโยบายของผู้บริหารทั้งมหาวิทยาลัยและคณะเอง จึงเป็นเหตุให้ไม่ขอฉายภาพให้เห็น เช่นอาจารย์ แม้ว่าบุคลากรสายสนับสนุนจะมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานและพัฒนา คณะร่วมกันก็ตาม

จากภาพพีระมิด (หน้าถัดไป) ประชากรอาจารย์ที่มีอยู่เมื่อจำแนกตามสายสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และกลุ่มอายุ 5 ปี ตั้งแต่อายุ 30-34 ปี ถึง 55-59 ปี สิ่งที่ผมเห็นได้ชัดเจน 2 ประการ คือ 1) อาจารย์สายสังคมวิทยามีความเป็นรุ่น (generation) ที่ชัดเจน ด้วยการทิ้งห่างของช่วงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 2 รุ่น (กลุ่ม) ได้ไม่ยากนัก ในขณะที่อาจารย์สายมานุษยวิทยามีความต่อเนื่องและคงสัดส่วน (จำนวน) ในแต่ละกลุ่มอายุอย่างเห็นได้ชัด 2) ในช่วงเวลาอีก 20 ปีข้างหน้า อาจารย์ในสายมานุษยวิทยาจะค่อยๆ ทอยเกษียณคราวละ 2-4 คนทุกๆ 5 ปี หรือเกษียณรวม 12 คนในเวลา 20 ปี หรือเฉลี่ยประมาณ 1 คนทุกๆ 2 ปี ในขณะที่อาจารย์ในสายสังคมวิทยาจะเกษียณเพียง 5 คน ใน 20 ปี แต่เมื่อเวลาผ่านไปอีก 10 ปี อาจารย์สายสังคมวิทยาที่เหลืออยู่อีกถึง 8 คนจะเกษียณทั้งหมดเช่นเดียวกันกับอาจารย์สายมานุษยวิทยาที่จะไปพร้อมกันอีก 3 คน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเมื่อครบรอบ 80 ปีของคุณะ อาจารย์ทุกท่านที่ปฏิบัติงานอยู่ในขณะนี้จะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมงานในฐานะอาจารย์ผู้เกษียณอายุทุกคน

ณ 30 กันยายน พ.ศ.2558 (ครบรอบ 50 ปี คณะฯ)

สังกัดมหาวิทยาลัย	ช่วงอายุ	มานุษยวิทยา	จำนวนปี ก่อนเกษียณ
	55-59	อ.พรชัย อ.วีตนา อ.เสมอชัย	1-5
	50-54	อ.สุดแดน อ.สายพิน	6-10
	45-49	อ.ศุภลักษณ์ อ.ยุคดี อ.พิเชษฐ	11-15
อ.ศิริพร อ.วิลาสินี อ.กนกวรรณ อ.จันทร์ณี	40-44	อ.พรรณราย อ.บุญเลิศ อ.พจนกา อ.อนุสรณ์	16-20
อ.พรทิพย์ อ.อรอุมา อ.ธีระ อ.ทรงศิริ อ.ณัฐจรี อ.ปณิธิ	35-39	อ.ชนิดา อ.อุดมลักษณ์ อ.ประเสริฐ	21-25
อ.วาทีนีย์ อ.จุฬารัตน์	30-34		26-30

ณ 30 กันยายน พ.ศ.2568 (ครบรอบ 60 ปี คณะฯ)

สังกัดมหาวิทยาลัย	ช่วงอายุ	มานุษยวิทยา	จำนวนปี ก่อนเกษียณ
	55-59	อ.ศุภลักษณ์ อ.ยุคดี อ.พิเชษฐ	1-5
	50-54	อ.พรรณราย อ.บุญเลิศ อ.พจนกา อ.อนุสรณ์	6-10
อ.วรรณ อ.พรทิพย์ อ.อรอุมา อ.ธีระ อ.ทรงศิริ อ.ณัฐจรี อ.ปณิธิ	45-49	อ.ชนิดา อ.อุดมลักษณ์ อ.ประเสริฐ	11-15
อ.วาทีนีย์ อ.จุฬารัตน์	40-44		16-20
	35-39		21-25
	30-34		26-30

ณ 30 กันยายน พ.ศ.2578 (ครบรอบ 70 ปี คณะฯ)

สังกัดมหาวิทยาลัย	ช่วงอายุ	มานุษยวิทยา	จำนวนปี ก่อนเกษียณ
อ.พรทิพย์ อ.อรอุมา อ.ธีระ อ.ทรงศิริ อ.ณัฐจรี อ.ปณิธิ	55-59	อ.ชนิดา อ.อุดมลักษณ์ อ.ประเสริฐ	1-5
อ.วาทีนีย์ อ.จุฬารัตน์	50-54		6-10
	45-49		11-15
	40-44		16-20
	35-39		21-25
	30-34		26-30

ณ 30 กันยายน พ.ศ.2588 (ครบรอบ 80 ปี คณะฯ)

สังกัดมหาวิทยาลัย	ช่วงอายุ	มานุษยวิทยา	จำนวนปี ก่อนเกษียณ
	55-59		1-5
	50-54		6-10
???	45-49	???	11-15
	40-44		16-20
	35-39		21-25
	30-34		26-30

ซึ่งย่อมต้องเป็นไปตามกาลเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
 ผมขอสรุปสั้นๆ ตามความรู้สึกร่วมๆ ของผมว่า
 “มานุษยวิทยารับอาจารย์ต่อเนื่องตามกลุ่มอายุ การเกษียณอายุจะค่อยๆ
 ททยอยกันไป ผลคือสามารถรักษา (ราก) ฐานได้อย่างมั่นคง”
 “สังคมวิทยารับอาจารย์เป็นล็อต เมื่อเกษียณจะไปทั้งหมด ถึงเวลาผลัดใบจะ
 เป็นไปตามฤดูกาล พร้อมเปลี่ยนแปลงและเริ่มต้นใหม่ได้ตลอดเวลา”
 เพราะที่นี้ ที่ “สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ธรรมศาสตร์”